

Una horta de setena generació

El Museu Valencià d'Etnologia ha enllestit la segona fase de l'exposició permanent sobre la relació entre la persona i el medi. Si la primera tenia a veure amb les ciutats, ara ja podem visitar l'àrea de l'horta i la marjal, que se'ns presenta en un format absolutament trencador. La tercera i darrera serà dedicada al secà i a la muntanya.

És possible de reduir 23.255 milions de metres quadrats a només 1.500? Per molt que la ciència ho negue, sí. La demostració, la tenim al Museu Valencià d'Etnologia, que ha sintetitzat la geografia del País Valencià en tres grans espais expositius –ciutats, horta-marjal i secà-muntanya– en la que, des d'ara, serà mostra permanent del recinte.

Aquesta era l'assignatura pendent d'un museu creat l'any 1982 per l'antropòleg Joan Francesc Mira i que gestiona la

EL TEMPS

ments, objectes, fotografies i testimonis diversos. És una exposició de caire tradicional, sense gaires innovacions des del punt de vista museístic.

Horta trencadora. No és el cas, ni de bon tros, de la mostra “Horta-Marjal”, la segona fase de l’oferta permanent que ja acull el Museu Valencià d’Etnologia.

Oberta al públic aquest estiu passat, presenta tècniques expositives trencadores, gens previsibles en un centre d’aquesta mena. Hi han participat escenògrafs relacionats amb el món del teatre, de fet, i s’han pres com a models exemples d’arreu d’Europa, especialment de Suïssa.

Quan accedim a les sales en qüestió, adjacents a les de les ciutats, ens endinsem en un espai immaculat, contemporani, colpidor. A manera d’introducció, veiem diversos exemples d’horta i marjal del planeta, com també una relació dels municipis valencians que en tenen. Una geografia pròpia que, al seu torn, s’estructura en sis grups: de sud a nord, l’horta del Segura, la marjal Pego-Oliva, l’horta de Xàtiva, l’horta de València, l’Albufera i el prat de Cabanes-Torreblanca.

Els ulls del prestigiós fotògraf Francesc Jarque ens acompanyaran durant tota la mostra. Les instantànies que ha captat de fa anys de cap a cap del País Valencià hi ocupen un lloc preeminent. La variable geometria de l’horta, per exemple, és ben perceptible a través d’un seguit d’imatges superposades que podem moure amb les nostres mans i que denoten l’adaptabilitat al terreny que ha caracteritzat els llauradors valencians.

No es tracta d’un recorregut folklòric pels paisatges que ens envolten, però, sinó que se’ns explica la importància que han tingut diversos elements en la consolidació dels espais agraris. Descobrim, per exemple, quants litres d’aigua calen per a regar un camp i quants se’n perden cada dia. Així, el reg a manta malbarata el 60% de l’aigua utilitzada, mentre que el goteig en limita les pèrdues al 15%. En total, el 40% de l’aigua d’ús agrícola se’n va en orri, per culpa del mal estat de les infraestructures de reg. També esbrinem què costa, de mitjana, recol·lectar un quilo de taronges: 360 litres d’aigua.

L’arquitectura no en resta al marge. Hi ha fotografies històriques de barraques i alqueries de València, Burjassot, Elx i Oriola, entre més. Llums de neó en for-

ma de parra decoren aquest racó, en què també veiem gravats del segle XIX, obra del prestigiós artista francès Gustave Doré, que va retratar a bastament el tipisme valencià. El no pas menys conegut Arxiu Mas té, igualment, una presència continuada durant el nostre recorregut per l’exposició.

El tarannà comercial dels camperols valencians es palesa en els contractes signats en anglès i francès que també s’hi exhibeixen. I com a mostra, un botó: l’empresa Agropaco –en referència al nom del seu propietari–, que exporta carabasses pertot des del seu Guardamar del Segura. El port de Rotterdam i Àsia en poden donar fe.

El kitsch també hi troba un espai. De sobte, topem amb un gran pastís que representa els tòpics valencians, amb tot de figuretes adquirides a l’*escuradeta* del 2009, la fireta de ceràmica i artesanía valenciana que se celebra cada maig i cada juny als peus del Miquelet. Hi abunden les taronges, les llunes, les barraques, els pilotaires, les bunyoleres, les falleres i l’allioli. I a dalt, presidint aquest cadafal, un caragol de bramars, el mitjà de comunicació tradicional a l’horta.

El colofó a la zona conceptual és, ahora, un homenatge a la gent del camp: paelles amb imatges en primer pla de persones que han viscut tota la vida a l’horta, a voltes guarnides amb elements tan habituals com ho són l’haca i el caliquenyo.

El camp tradicional. Els 500 metres quadrats de què consta l’exposició “Horta-Marjal” se centren en els escenaris, com ja hem vist, però també en els objectes, com ara veurem.

Entremig, hi ha un espai interactiu en què ens podem passar hores i hores, escoltant testimonis en primera persona de llauradors que descriuen la seua feina diària. Entrevistes en profunditat que ens acosten a tot de costums que es conserven de fa segles.

És l’avantsala, com ha quedat dit, de l’àrea conceptual. Ja va dir-ho Mira mateix: “L’horta valenciana és la que més variabilitat d’objectes ha creat mai.” Els qui en vivien han anat inventant estris que els facilitaren la feina diària, eines que esdevindrien habituals, però que al seu moment van significar gairebé una revolució. De primer, ens saluda tot de material lúdico-gastronòmic, com ara

Diputació de València. El director actual, Joan Seguí, va veure clar que, per tal d’esdevenir un referent en el camp de l’etnologia, el centre havia de dedicar una bona part de l’espai a reflectir la realitat autòctona de manera perenne.

“La ciutat viscuda, ciutats valencianes en trànsit”, la primera peça del conjunt expositiu, va ser inaugurada ara fa cinc anys. Centrada en el segle XIX i la primera meitat del passat, inclou més de 600 unitats informatives, entre docu-

El contrast entre allò que és tradicional i allò que és contemporani es fa visible en alguns racons d'una mostra en què, això sí, hi preval el tractament modern d'una temàtica clàssica. A sota, a l'esquerra, un sinaí, la popular font que mineralitzava l'aigua de moltes cases de l'horta; i a la dreta, aparadors amb diverses eines que l'ésser humà ha inventat per a facilitar la seua tasca. L'interès ultrapassa l'àmbit purament professional; tot plegat és una font de lèxic enorme.

un cap-gros, la vestimenta dels muixerangers d'Algemés, una palma d'Elx, uns paquets d'arròs amb dibuixos costumistes, les portes de la primera orxateria d'Alboraia, un sant Vicent o un sinaí, la font que mineralitzava l'aigua a moltes cases de l'Horta de València...

La traca final de l'exposició és, alhora, un bany de lèxic: la geladora, les mones, un equip per a escorar tarongers, una bicicleta de birbar, palustres, pales de boquera... Material que el museu ha anat arreplegant de fa anys –un gran part del qual encara resta emmagatzemat– i que

en part ara ix a la llum. Com també hi eixirà, previsiblement abans de l'estiu, allò que té a veure amb el secà i la muntanya, la darrera fase d'aquest immens fons de cultura popular.

Víctor Maceda